

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 13 Sayı: 69 Mart 2020 & Volume: 13 Issue: 69 March 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2020.3986>

KENTSEL DONATI ELEMANLARININ KENT KİMLİĞİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: SAFRANBOLU ÖRNEĞİ ASSESSMENT OF URBAN EQUIPMENT ELEMENTS IN TERMS OF URBAN IDENTITY: A CASE OF SAFRANBOLU

Sevgi ÖZTÜRK*
Öznur İŞINKARALAR**
Esra ÇİÇEK***
Özge VURAL***
Kaan MEYDAN***

Öz

Kentsel donatılar kentsel kimliği yansıtan kentsel mekanın bir bileşeni olup kentte yaşayanların aidiyet hissinin güçlendiren niteliktedir. Kentsel hafızanın oluşumunda mimari eserlerin kentteki rolünün ve özgün kimliğinin algılanması gerekmektedir. Bu bağlamda işlevselliğini yanında kentsel donatıların tasarımı oldukça önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmada yürütülen saha çalışması ile Eski ve Yeni Safranbolu Çarşısı'nın kent mobilyaları yerinde incelenmiştir. Alandan elde edilen fotoğraflar ışığında, kent ve kent mobilyaları ilişkisi ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir. Eski ve Yeni Safranbolu Çarşısı'nda kullanılan kent mobilyaları; kent kültürü, kent kimliği, kentsel tarihi mekâna uygunluk ve kentsel tasarım ilkeleri çerçevesinde ele alınmış ve değerlendirilerek raporlanmıştır. Yapılan değerlendirmelerin ardından çalışma alanına ilişkin öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Donatılar, Kent Mobilyaları, Kent Kimliği, Safranbolu.

Abstract

Urban equipment is a component of urban space that reflects urban identity and reinforces the sense of belonging of the urban inhabitants. In this context, the design of urban reinforcement as well as functionality is a very important issue. With the fieldwork carried out in the study, the city furniture of the Old and New Safranbolu Bazaar was examined on the spot. In the light of the photographs obtained from the area, the relationship between urban and urban furniture was evaluated in detail. Old and New Safranbolu Bazaar used in the city furniture; urban culture, urban identity, conformity with urban historical space and urban design principles. Following the evaluations made, suggestions related to the study area were presented.

Keywords: Urban equipment, Urban Furniture, Urban Identity, Safranbolu.

* Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü.

** Arş. Gör., Kastamonu Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü.

*** Kastamonu Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi.

1. GİRİŞ

Siyasi, tarihi ve kültürel süreçler içerisinde yaşayan ve kuşaklara aktarılan bir yapı olan kentler; İlgar (2008)'e göre var oldukları süre içinde sürekli değişim gösteren bir yapıdadır. Bu etkileşimi ortaya çıkaran faktörler, her kentte farklı bir etkiye ve oluşum sürecine bağlı olarak gelişme gösterdiğinden, birbirinden farklı karakteristik özelliklere neden olurlar. Bu farklı karakterler kent kimliği kavramı ile açıklanmaktadır. Kimlik, bir nesneyi diğer nesnelerden ayırmak ve onu ayrı bir nesne olarak kabul etmek anlamına gelir (Lynch, 1960). Bir bireyi başka bir bireyden ya da bir mekânı başka bir mekândan ayıran özellikler bütünüdür (Littlefield, 2012).

Kentsel mekânların bir parçası olan kentsel donatılar, açık alanlarda, mekânlarda insanların dinlenme, eğlenme gibi ihtiyaçlarını karşılamak için tasarlanmış olan aydınlatma elemanları, oturma birimleri, zemin kaplamaları, çöp kutuları, bariyerler vb. bileşenlerdir (Bozdoğan vd., 2015). Kentsel donatıları çevreden soyutlayarak tek bir eleman olarak düşünmemek gerekir. Kent kimliğinin ayırıcı öğelerinden biri olan ve kent sisteminin bir parçası olarak kent mobilyaları, hem estetik hem de kullanım açısından süreklilik göstermek zorundadır (Bayramoğlu ve Özdemir, 2011). Kentsel mekânların tasarımı ve sahip olduğu donatı elemanlarıyla kullanıcıların sosyo-kültürel açıdan aidiyet hislerinin pekişmesine katkı sağlamaktadır. İşlevsellik açısından da hayatı kolaylaştıran birçok işleve sahip olan kent mobilyaları, şehir kültürünü de belirlemektedir. Bu nedenle kentsel tasarımı önemli bir parçası olan kentsel donatı elemanlarının tasarımı, üretimi ve mekân içindeki konumunun planlama-tasarım sürecinden soyutlanamayacağı gerçeğinin göz ardı edilmemesi gerekir. Donatı elemanlarının bir araya getirilişinde eleman seçimine özen gösterilmelidir. Elemanlar tekil olarak değil, bir bütünü oluşturan parçalar olarak değerlendirilmeli ve kamusal mekânlarda konumlandırılmalıdırlar (Yücel, 2006).

Donatı elemanları, kullanıcıların sosyal, kültürel davranış özellikleri, nesneden beklentileri, görsel, estetik değer yargıları ile çevre düzeni içindeki işlevsel, anlamsal gereklilikleri gibi faktörler altında oluşur ve gelişirler. Kent kimliğine dayanan, onun ayırıcı öğelerinden biri olan ve destekleyen bir sistemin parçası olarak, donatı elemanlarının hem teknik hem de görsel açıdan kent içinde süreklilik göstermesi zorunludur. Bu süreklilik, salt bir sistemin parçası olduğu için değil, herkes tarafından anlaşılabilir ve kullanılabilir olmayı gerektiren bir 'dil' özelliği taşımasındandır. O halde donatı elemanları için yüklendikleri işlevsel görevlerin yanı sıra kent kimliği ile ilişkileri açısından, kentin anlamsal, simgesel boyutunu oluşturdıklarını söylemek doğru bir yargı olacaktır (Bayrakçı, 1991).

Kent mobilyalarının estetik bir görünümde olması ve işlevsel verimliliği, her bir öğenin kentsel alanın bütününe hesaba katan bir tasarım sürecinin parçası olmasıyla mümkündür. Tasarım ve uygulama aşamaları belli ilkelere uygun olmalı ve tam bir eşgüdüm halinde gerçekleştirilmelidir. Çünkü tek tek değerlendirmeler ve farklı uygulama süreçleri algılamada zorluğa neden olmaktadır. Ancak görsel algı insanların beğenilerini oldukça etkiler. Elemanların birer tasarım ürünü olmaları kullanıcılar tarafından beğenilmelerine, daha bilinçli kullanılmalarına ve korunmalarına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle kullanıcıların görsel algılarını kolaylaştıracak nitelikte mobilyaların tasarlanması oldukça önemlidir (Öztürk, 1991).

Konut gelişme alanlarındaki otopark alanları araç sahipliği ile orantılı iken, kent merkezlerinde rant unsurunun etkili olması ve geleneksel dokunun ulaşım altyapısı önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle gündüz saatlerinde konut dışı aktivitelerden kaynaklı alanlarda, gece saatlerinde ise konut çevrelerinde otopark sorunu doğmaktadır (Yetişkul ve Şenbil, 2018). Küçük ve orta ölçekli kentlerde yerleşim modelinin kompakt yapıda olması, ulaşırma talebinin merkez ya da çarşı olarak isimlendirilen bölgede ana aksta çözümlenmesiyle sonuçlanmaktadır (Özen ve Yardım, 2015). Bunun sonucunda ana aksta yer alan kentsel kullanımlara olan talep taşıma kapasitesi problemini doğurmaktadır. Özellikle tescilli yapıların yoğun olarak yer aldığı kent merkezlerinin otopark çözümlemeleri dokunun korunması için diğer düzenlemelere oranla daha fazla öneme sahiptir. Böyle sorunlarla karşılaşmamak için belediyelerin verimli bir otopark politikasının olması gerekmektedir. Araştırmada Kastamonu kent merkezinin sit alanı niteliğindeki 5 bölgesi seçilmiş, çevresindeki otopark sorunu ele alınmış ve çeşitli çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

2. MATERYAL VE METOT

Çalışmanın materyalini doğal, tarihi ve kültürel açıdan önemli bir yer olan Safranbolu kenti sınırları içerisinde bulunan Eski ve Yeni Safranbolu Çarşısı olarak bilinen merkezi yerlerin en işlek alışveriş sokaklarında bulunan kentsel dış mekânda kullanılan kent mobilyaları oluşturmaktadır. Cadde üzerinde konumlanmış olan tarihi konaklar, mağazalar, oturma alanları ve restoranlar ile insanları çeken bir yapısı bulunmaktadır. Son yıllarda ziyaretçi akımına bağlı olarak kullanıcı yoğunluğu oldukça artmıştır ve her kesimden kullanıcıya sahip olan sokaklarda donatı elemanlarına ihtiyaç duyulmaya başlamıştır. Ayrıca Safranbolu'nun tarihi ve kültürel yapısı sebebiyle kentin kimliğini yansıtan donatıları barındırması beklenmektedir.

Şekil 1. Çalışma Alanı (Anonim, 2019a)

Safranbolu kenti Karadeniz Bölgesi'nin kuzeybatı yönünde bulunan Karabük iline bağlı bir ilçe merkezidir. İlçenin yüzölçümü 1013 km²'dir ve bunun büyük bölümü ormandır. Coğrafi bakımından ilçe engebeli bir bölgede yerleşmiştir. Safranbolu kenti, Karadeniz ve İç Anadolu iklimi arasında bir geçiş kuşağındadır. Karasal iklim özelliklerinden şiddetli kış ve kurak yaz görülmez. Yağışlar mevsimlere dağılmakla beraber karasal iklimin etkisiyle en çok yılın ilk yarısında düşer. Kış ve ilkbahar uzun sürer. Yaz temmuz başından eylül sonuna kadar devam eder. Kar yağışı ise Aralık ayında başlar. Safranbolu'nun toplam nüfusu 2018 yılı itibarıyla 67.042 kişidir. Bu nüfusun %48,45'i kadın %51,55'i erkeklerden oluşmaktadır (Anonim, 2019b).

Anadolu'nun kuzeybatı kesiminde tarihte Paflagonya (Paphlagonia) olarak adlandırılan bölgede bulunan Safranbolu'nun bilinen geçmişi MÖ 3000 yıllarına kadar tarihlendirilmektedir. Kızılırmak ile Filyos ırmağı arasında kalan bu bölgede, Hititler, Firigler, dolaylı olarak Lidyalılar, Persler, Helenistik Krallıklar (Pondlar), Romalılar, Selçuklular, Çabanoğulları, Candaroğulları ve Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği sürmüştür. Safranbolu Kalesi'nin bugünkü Kent Tarihi Müzesinin ya da eski Hükümet Konağı'nın bulunduğu tepe ise Türklerin kesin egemenliğine Selçuklu Sultanı II. Kılıçarslan'ın oğlu Melik Muhiddin Mesut tarafından 1196 yılında geçmiştir. Safranbolu tarih boyunca çeşitli uygarlıklar arasında el değiştirdiği gibi Türklerle Bizanslılar arasında ve hatta Türk beylikleri ile Osmanlılar arasında da el değiştirmiştir (Anonim, 2019c).

Safranbolu kenti, 1927 yılında Zonguldak iline bağlanmıştır. Safranbolu'ya bağlı bulunan Ulus Bucağı 1945'te, Eflani ve Karabük Bucakları 1953'te Safranbolu'dan ayrılarak ilçe haline getirilmiştir. Ancak 1937 yılında Türkiye'nin ilk ağır demir sanayinin Karabük'te kurulmasıyla Karabük hızlı bir gelişme göstermiş ve Karabük 1995 yılında Türkiye'nin 78. İli olmuş, Safranbolu da Karabük'e bağlanmıştır. Tarihi,

kültürel ve doğal açıdan önemli bir ilçe Safranbolu kenti her yıl yerli yabancı turistlere ev sahipliği yapmaktadır. 2018 yılında ilçeye gelen yabancı turist sayısı 97.258, yerli turist sayısı 218.584 ve toplam turist sayısı 315.842'dir (TUİK, 2018).

Tarihi geçmişiyle bilinen kentte yürütülen araştırmada öncelikle, kent, kent kimliği, kent mobilyaları ile ilgili literatür araştırması yapılarak veriler toplanmıştır. Saha Araştırması yapılarak Eski ve Yeni Safranbolu Çarşısı'nın kent mobilyaları, yerinde incelenmiş, fotoğraflanarak kayıt altına alınmıştır. Elde edilen veriler ışığında, Kent ve Kent mobilyaları ilişkisi ayrıntılı olarak değerlendirilmiş; Eski ve Yeni Safranbolu Çarşısı'nda kullanılan kent mobilyaları; kent kültürü, kent kimliği, kentsel tarihi mekâna uygunluk ve kentsel tasarım ilkeleri çerçevesinde ele alınmış ve değerlendirilerek raporlanmıştır.

3. BULGULAR

Çalışmada irdelenen Safranbolu kentinin hem bölge, hem ülke hem de uluslararası düzeydeki tarihi ve turistik değeri kimlik açısından kent mobilyalarının irdelenmesini gerekli kılmıştır. Kentte bulunan mimari eserlerin yanı sıra kentsel donatılarda alta yapı fiziksel çevrenin önemli birer öğeleri olmaktadır. Bu donatı elemanları hayatı kolaylaştırdığı gibi estetik anlamda da değer kazandırmaktadır. Bu kapsamda, UNESCO Listesinde yer alan kentin eski ve yeni yerleşimlerinde bulunan donatılardan aydınlatma elemanları, çöp kutuları, çiçeklikler, oturma bankları, sınırlayıcılar ve işaret levhaları incelenerek kent kimliğine katkı sağlama durumları ortaya konmuştur.

Aydınlatma Elemanları: Aydınlatma açısından önemli olan kriterler görsellik, ergonomi, ekonomi ve enerji tasarrufu iken saha araştırması sonucunda ve alandan çekilmiş fotoğraflarda da görüldüğü üzere Eski Safranbolu Çarşısı'nın tarihi kültürel ve mimari geçmişini, kentin dokusunu dikkate alan bütüncül bir tasarım çerçevesinde planlanmadığı görülmektedir. Aydınlatma elemanlarının yerleşimi, miktarı, tasarımı konusunda oldukça yetersiz olduğu gözlemlenmiştir. Duvar üstü aydınlatma elemanı olarak sadece bir noktada bütünlük sağlanmaya çalışılmış olsa da sınırlı bir bölgede kalmıştır. Ayrıca aynı sokak içerisinde bile tasarım ve uygulama açısından büyük çelişiklere rastlanmaktadır.

Yeni Safranbolu Çarşısı'nda aydınlatma elemanı olarak iki tip aydınlatma elemanının kullanıldığı görülmektedir. Bu elemanlarda karmaşanın olmadığı görülmektedir ancak kentin özgün kimliğini yansıtan ya da akılda kalıcı bir etkiye sahip değildir (Şekil 2).

Eski Safranbolu

Yeni Safranbolu

Şekil 2. Eski ve Yeni Safranbolu'da yer alan aydınlatma örnekleri

Çöp Kutuları: Eski Safranbolu Çarşısında yer alan çöp kutuları, biçim, kullanılan malzeme, renk ve ebat olarak birbirinden çok farklı şekillerde tasarlanmışlardır. Çöp kutularının tasarımı konusunda da belli bir tasarım birliğinin olmadığı görülmektedir. Pratik kullanım amaçlı olarak aydınlatma direklerine monte edilmiş çöp poşetleri oldukça uyumsuzdur. Ayrıca kentin sokak görüntülerinde bir dil birliği bulunmayan farklı tasarımlar mevcuttur. Şekil 3'te bulunan izmarit atık kutusuna "Tarihi Safranbolu kentinin sizce en önemli sorunu nedir? Trafik/Temizlik/Kültürel Faaliyetler" sorusu ile anket işlevi yüklenmiş ve aynı zamanda bir amaca hizmet etmesi sağlanmıştır. Amaç işlevsellik açısından verimli olsa da tasarım, doku ve algılanabilirliği açısından zayıf olduğu görülmektedir. Çöp kutuları belirli aralıklarla hizmet vermesi amaçlanmadan gelişigüzel yerleştirilmiştir. 1-2 m arayla yol ve oturma alanı arası bağlantıyı sağlayan yolu kapatmıştır.

Yeni Safranbolu'da ise çöp kutuları, Eski Safranbolu Çarşısı'nda olduğu gibi biçim, kullanılan malzeme, renk ve ebat açısından birbirinden farklı olarak tasarlanmıştır. Çöp kutularında tasarımsal açıdan bir uyumun olmadığı görülmektedir. Pratik kullanım amaçlı olarak aydınlatma direklerine monte edilmiş çöp poşetleri ise kent dokusuna uymamaktadır. Yeni Safranbolu Çarşısında yer alan çöp kutuları, Eski Safranbolu Çarşısı'ndaki gibi biçim, kullanılan malzeme, renk ve ebat olarak birbirinden çok farklı şekillerde tasarlanmıştır. Tasarım konusunda da birliğin olmadığı görülmektedir (Şekil 3).

Eski Safranbolu

Yeni Safranbolu

Şekil 3. Eski ve Yeni Safranbolu'da yer alan çöp kutuları

Oturma Birimleri: Eski Safranbolu Çarşısı tarihi konaklar, yöresel ve hediyelik ürünlerin bulunduğu mağazaların sık olduğu ve dar sokaklarda yaya olarak sıklıkla gezilen bir turizm kentidir. Bu nedenle turistlerin bilgilendirildiği ve dinlendiği alanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Çarşı içerisinde sadece iki noktada oturma alanları bulunmaktadır. Dolayısıyla bu ihtiyacı karşılamak için oldukça yetersizdir. Bunun dışında toplanma alanında ve çevresinde banklar mevcuttur. Ancak tıpkı aydınlatma elemanı ve çöp kutularında olduğu gibi tasarım açısından kentin tarihi, kültürel ve mimari yapısını yansıtmamaktadır. Eski Safranbolu Çarşısı'nda sembolik olarak kentin kimliğini yansıtmak amacıyla bir adet safran çiçeği heykeli yerleştirilmiştir. Yerleştirildiği bölge aslında kullanıcıların güzergâhında olan bir nokta olarak doğru gibi görünse de alanda algılanabilirliğinin çok zayıf olduğu gözlemlenmektedir.

Yeni Safranbolu'da yer alan oturma birimleri, Eski Safranbolu Çarşısı'na göre sayıca daha fazladır. Kentte toplanma alanı olarak bilinen meydandaki oturma birimleri özellikle hafta sonları yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Ancak tasarımsal açıdan o yetersizdir. Oturma birimlerinin işlevsel olarak uygun olduğu ancak konfor olarak eksiklikleri olduğu görülmektedir (Şekil 4).

Eski Safranbolu

Yeni Safranbolu

Şekil 4. Eski ve Yeni Safranbolu’da bulunan oturma birimleri

İşaret ve Bilgi Levhaları: Eski Safranbolu Çarşısı’nda işaret ve bilgilendirme levhaları birbirinden bağımsız ve farklı tasarımlardadır. Aynı kuruma ait yönlendirme tabelalarının aynı tasarım ve malzemeden üretilmediği gözlemlenmiştir. Kurumsal tabelaların kentin tarihi dokusuna uygun olmadığı, ahşap malzemeden olan tabelaların uygun olduğu görülmektedir (Şekil 7). Yeni Safranbolu Çarşısı’nda bulunan kent meydanına giriş tabelası gibi görünen ya da afiş asmak için kullanılan levhanın bakımsız ve tasarım, malzeme, doku açısından yetersiz olduğu gözlemlenmektedir. Toplanma alanı olarak da kabul edilmiş bu meydanda toplanma alanı uyarı ve bilgilendirme levhası meydanın tek tarafında ve bir adet kullanılmıştır. Bu açıdan algısal açıdan zayıf kalmıştır. Kent meydanında kullanıcıları karşılayan ve bilgilendiren büyük bir led ışıklı ekran bulunmaktadır. Ekranın uygun bir alana yerleştirildiği fakat proporsiyon uygun olmadığı görülmektedir (Şekil 5).

Eski Safranbolu

Şekil 5. Eski ve Yeni Safranbolu’da bulunan işaret ve bilgi levhaları

Ayrıcı elemanlar: Eski Safranbolu’da karşımıza sıklıkla çıkan kent mobilyası belki de sınırlayıcıdır. Yaya yoğunluğu fazla olan alanda araç trafiği büyük bir sıkıntı olduğu için ihtiyaçtan doğduğu aşikârdır. Ancak tıpkı diğer kent mobilyalarında olduğu gibi dil birliği yoktur ve kent kimliğini yansıtan tasarım, biçim, malzeme ya da dokuya sahip değildir. Özel işletmelerin kendince buldukları çözümler alanda hoş olmayan görüntüler oluşmasına neden olmuştur. Yeni Safranbolu Çarşısı’nda kullanılan sınırlandırıcılar, engelleyici ve yaya-arac trafiğini ayırmak amaçlı kullanılmıştır. Farklı tasarım ve malzemelerden oluşan sınırlandırıcılar tıpkı Eski Safranbolu Çarşısı’nda olduğu gibi kent kimliğini yansıtmamaktadır (Şekil 6). Bahsedilen kent mobilyalarından öte Yeni Safranbolu kısmında heykel, kentin adının yazılı olduğu plaka ve minyatür ev, su öğeleri ve üst örtü elemanları yer almaktadır.

Şekil 6. Eski ve Yeni Safranbolu’da bulunan ayırıcı elemanlar

Şekil 7’de Yeni Safranbolu Çarşı’sında kent meydanında bulunan toplanma alanında kullanılan iki yönlü heykelin bir yüzünde Mustafa Kemal Atatürk ve öğrenciler bulunurken diğer yüzünde sembolik olarak kentin kimliğini yansıtmak amacıyla Karabük şehri ile bütünleşen demir işleyen adam ve Safranbolu konaklarının yansıtıldığı heykeller bulunmaktadır. Kent kimliğini anlatmaya çalışan bir heykeldir ancak yerleştirildiği yer konusunda zayıf olduğu gözlemlenmektedir. Kent meydanında her açıdan görünen, kolay algılanan bir noktada olması gerekmektedir. Yeni Safranbolu Çarşı’sında kent meydanında bulunan toplanma alanında kalp işareti ve kent adının yazılı olduğu plaka kentin özgün yapısına uygun değildir, Safranbolu kentine malzeme, tasarım, biçim ve doku olarakta uymamaktadır. Ana cadde üzerindeki orta refüjde kent kültürünü, mimarisini ve tarihini anlatmak üzere kuş evi olarak Safranbolu eski konaklarından minyatür bir ev heykelinin, kent kimliğini yansıttığı söylenebilir ancak kaidesi, algısal ve boyut açısından yetersiz kalmıştır.

Şekil 7. Eski ve Yeni Safranbolu'da bulunan kentin adının yazılı olduğu plaka, minyatür ev ve heykel

Gölge yapıcı asma germe sistemi ile tasarlanmış ve yapılmış örtü sistemi kent merkezinde küçük bir alanda uygulanmıştır. Ancak alanda diğer donatılarla bütünleşik düşünülünce estetik açıdan ve kullanım açısından sağlıklı durmadığı görülmektedir. Çeşmelerin ise bakımsız olduğu görülmektedir. Malzeme seçiminin doğru olmadığı ve hijyen koşullarının olması gerektiği gibi sağlanmadığı tespit edilmiştir. Su perdesi fiskeyi hâkim rüzgâr yönü ve taşma mesafesi düşünülmeden, zemin malzemesi ile uyumu planlanmadan tasarlanmıştır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kent mobilyaları, kentsel dış mekân tasarımının en önemli öğeleri olarak, kentle ve kentlilerle ilişkimizi düzenler, kentsel mekânı amacına uygun ve doğru kullanmamızı sağlarlar. Ayrıca, insanın kent

dokusu içerisindeki bireysel ve toplumsal yaşamını kolaylaştıran, bireyler arası iletişimi sağlayan, mekâna işlevsel ve estetik açıdan belirli bir anlam kazandıran, değişik nitelik ve niceliklerde olan, mekânı tanımlayan ve tamamlayan niteliklerdir. Bundan dolayı sadece işlevsel amaçla değil, kent peyzajını canlandırıcı etkileri açısından da büyük öneme sahiptir. Kentsel donatı elemanları, kentte yaşayan herkese hitap etmelidir. Kentsel mekânın tasarım özellikleri, mekânı paylaşan insanların, sosyo-kültürel gelişimlerine doğrudan etkide bulunurlar. Bu nedenle kent mobilyalarının tasarımında estetik, konfor, işlevsellik yanında kentin doğal, kültürel ve tarihi dokusuna uyumu göz ardı edilmemeli, kent mobilyalarının tasarımı ve yerleşim planı tasarımsal bir bütünlük içerisinde ele alınmalıdır (Güner, 2015).

Tarihi turistik kentlerde ya da mekânlarda, kent mobilyalarının tasarımı diğer alanlara oranla görece daha önemlidir. Tarihi dokunun hâkim olduğu kentsel alanlarda, mekânın sürekliliğini ve bütünlüğünü bozan, mekânın ruhuna aykırılık oluşturan kent mobilyaları, işlevsel olsalar dahi estetik açıdan rahatsızlık vermektedir ve mekânın ruhuna aykırılık oluşturduğu için kentin kimliğine ve kültürel zenginliğine gölge düşürmektedir.

Kullanılan kent mobilyaları konusunda bir envanter çıkarılmalı, mevcut kent mobilyalarının kentsel planlama ilkelerine uygun olup olmadıkları değerlendirilmeli, tasarım ve uygulamadaki hatalar tespit edilmelidir. Bu konuyla ilgili, üniversitelerin şehir planlama, mimarlık bölümleriyle iş birliği yapılmalı, bilimsel bir kurul oluşturulmalıdır. Kentlilerin, kent mobilyalarını kullanma biçimlerini, kent mobilyalarından beklentilerini, kullanıcıların kent mobilyalarıyla kurdukları ilişkiyi belirlemek ve beklentiler doğrultusunda düzenlemeler yapmak için, bilimsel yöntemler kullanılarak araştırmalar yapılabilir.

Sonuç olarak iki ayrı mekân incelenmiş ve Eski Safranbolu Çarşısı tarihi dokusuna rağmen kent kimliğini yansıtan kent mobilyalarına sahip değilken Yeni Safranbolu Çarşısı 'yeni' kavramına ait daha modern tasarımlar içerisinde kent kimliğini yansıtan herhangi bir kent mobilyası barındırmamaktadır. Yani genel anlamda biri diğerinden daha iyi ya da daha kötü demek gerekirse Yeni Safranbolu Çarşısı'nın Eski Safranbolu Çarşısı'na göre kent mobilyası sayısı ve çeşidi bakımından zenginlik göstermektedir. Ancak yukarıda bahsedilen tasarımsal endişeleri her iki mekânda içermektedir. Karşılaştırsak eğer aşağıdaki gibi sonuçlar çıkacaktır. Bunlar;

- Yeni Safranbolu Çarşısı oturma birimleri bakımından vermiştir Eski Safranbolu Çarşısı'na göre ihtiyaca daha fazla cevap vermiştir ancak tasarımsal açıdan aynı şekilde eksiklere sahiptir.
- Yeni Safranbolu Çarşısı çöp kutuları bakımından Eski Safranbolu Çarşısı'na ile aynı tasarıma sahiptir. Her iki mekânda da yerleşimler yanlış yapılmıştır.
- Yeni Safranbolu Çarşısı sınırlandırıcı ürünler bakımından Eski Safranbolu Çarşısı'na ile benzer tasarıma sahiptir. Engelleyici sınırlandırıcılar farklılık göstermektedir ancak her iki mekânda da tasarımsal yönden zayıflık vardır.
- Yeni Safranbolu Çarşısı ve Eski Safranbolu Çarşısı sanatsal objeler açısından bakıldığında heykellerde kent kimliğini yansıtan bir kaygı içeren tasarım amaçlandığı gözlemlenmiştir. Ancak her iki mekânda da yerleşimleri ve algılanabilirliği zayıftır.
- Yeni Safranbolu Çarşısı'nda olduğu gibi su öğeleri ve örtü öğelerinin Eski Safranbolu Çarşısı'nda örneklerine rastlanmamıştır. Bu açıdan karşılaştırma yapılamamıştır.
- Yeni Safranbolu Çarşısı'nda olduğu gibi Eski Safranbolu Çarşısı'nda da işaret ve bilgilendirme levhalarının bir dil birliği ya da tasarımında kent kimliğini yansıtmaması gibi durumlar söz konusu değildir. Ancak Yeni Safranbolu Çarşısı bütünlük sağlamasa da Eski Safranbolu Çarşısı'na göre farklı örneklerle sahiptir.

Bu çalışmanın saha araştırmasında konu edinilen Eski ve Yeni Safranbolu Çarşısı'nın kent mobilyaları incelendiğinde bahsi geçen endişeleri haklı çıkaran pek çok bulguyla karşılaşılmıştır. Kentin kültürel ve tarihi dokusunun olması nedeniyle çok sayıda yerli ve yabancı turist tarafından cezbedici özelliğe sahiptir. Bu amaçla kent tarihi ve kültürel dokusunun yaşatılabilmesi için kentsel donatı elemanlarının kent kimliğini yansıtacak biçimde tasarlanmalıdır. Kent içindeki kentsel donatılar planlanırken elemanlar birbirinden bağımsız düşünülmemeli, bir bütünün parçası olarak simgesel özellikler taşımalıdır. Kent mobilyalarının tasarımında, kentin bütününe veya ilgili alanın kimliğinin tespitinden sonra, kent mobilyaları kentsel tasarımın bir ögesi olarak bütünsel bir yaklaşımla yeniden ele alınmalıdır.

Alanda karmaşa yaratan tasarım planına aykırı uygulamalara izin verilmemelidir. Özel işletmelerin kamusal alanda gerçekleştirdiği uygulamalarda kullandıkları kent mobilyalarının da yönlendirme veya yasal mevzuat eksikliğinin yarattığı keyfiliğin önüne geçilmeli ve belirli estetik çerçeveler dâhilinde kente uyumlu olması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Anonim (2019a). Erişim linki: safranbolukutup.gov.tr, erişim tarihi: 02.10.2019.
- Anonim (2019b). Erişim linki: <http://www.karabuk.gov.tr/karabuk-tarihi>, erişim tarihi: 02.10.2019.
- Anonim (2019c). Erişim linki: <http://www.safranbolu.gov.tr/tarihce>, erişim tarihi: 02.10.2019.
- Bayramoğlu, E., Özdemir, B., (2012). Trabzon Kent Merkezi, Uzun Sokak Kentsel Donatı Elemanlarının Kent Kimliği Açısından Değerlendirilmesi. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 12 (2), ss.182-191.
- Bayrakçı, O. (1991). Kent Mobilyaları Tasarımında Kimlik Sorunu ve Kent Kimliği İçindeki Yeri. *Kamu Mekânları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu*, Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, 75-77, İstanbul.
- Güner, E., (2015). *Kent kimliği ilişkisi bağlamında kent mobilyaları: Sultan Ahmet Meydanı örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İstanbul.
- Güney, A., Erdem. Ü., Zafer, B. ve Hepcan, Ş. (1996). *Peyzaj Konstrüksiyonu*. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, 514(147). İzmir
- İlgar, E. (2008). *Kent Kimliği ve Kentsel Değişimin Kent Kimliği Boyutu*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi FBE. Eskişehir.
- Littlefield, D. (2012). Regeneration: Place, Memory, Identity. *Architectural Design*, 82(1), pp:8-13.
- Lynch, K. (1960). *The Image of The City*. Massachusetts: MıtPress.
- Öztürk, K. (1991). *Kent Mobilyaları Tasarımında Bilgi-İletişim Estetiği*, Kamu Mekânları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi
- Bozdoğan, E., Öztürk, S., Korkmaz, E., (2015). Asi Nehri (Antakya) Kıyı Bandı Rekreasyon Alanı Donatı Elemanları ve Kullanıcı Memnuniyetinin Belirlenmesi. *Türk Tarım-Gıda Bilim ve Teknolojileri Dergisi*, 3(1): 45-52.
- Yücel, G. F., (2006). Kamusal Açık Mekânlarda Donatı Elemanlarının Kullanımı. *Ege Mimarlık Dergisi*, ss.4-59.
- Tekeli, İ. (1991). *Kent Planlaması Konuşmaları*. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası.